

# **METODYKA REPREZENTACJI MAŁOLETNIEGO POKRZYWDZONEGO W SPRAWACH PRZESTĘPSTW SEKSUALNYCH**

Olga Trocha, Monika Horna-Cieślak, Paulina Masłowska

---

---

---

# METODYKA REPREZENTACJI MAŁOLETNIEGO POKRZYWDZONEGO W SPRAWACH PRZESTĘPSTW SEKSUALNYCH

Olga Trocha, Monika Horna-Cieślak, Paulina Masłowska

---

---

Zamów książkę w księgarni internetowej

**profinfo.pl**  
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 stycznia 2024 r.

Recenzent  
Prof. dr hab. Radosław Koper

Wydawczyni  
Monika Pawłowska

Redaktorka prowadząca  
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne  
Violet Design

Projekt okładek serii  
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne rozdziały napisały:

Olga Trocha – rozdz. I pkt 6–13, rozdz. II pkt 1–3, rozdz. III,  
rozdz. V pkt 1–2, 4, 6–8, rozdz. VI pkt 1–3, 6–7; rozdz. VII pkt 2–6  
Monika Horna-Cieślak – rozdz. II pkt 4, rozdz. IV, rozdz. VI pkt 4–5,  
rozdz. VII pkt 1 i 7, rozdz. VIII

Paulina Masłowska – rozdz. I pkt 1–5, rozdz. V pkt 3 i 5

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność  
Więcej na [www.legalnakultura.pl](http://www.legalnakultura.pl)  
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-203-0

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.  
Dział Praw Autorskich  
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33  
tel. +48 728 313 462  
e-mail: [PL-ksiazki@wolterskluwer.com](mailto:PL-ksiazki@wolterskluwer.com)

księgarnia internetowa [www.profinfo.pl](http://www.profinfo.pl)

# SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów .....	9
---------------------	---

Wstęp .....	11
-------------	----

## Rozdział I

### Przestępstwa związane z wykorzystywaniem seksualnym

(rozdział XXV Kodeksu karnego) .....	13
1. Uwagi ogólne .....	13
2. Zgwałcenie (art. 197 k.k.) .....	13
3. Wykorzystanie bezradności (art. 198 k.k.) .....	21
4. Nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia (art. 199 k.k.) .....	23
5. Obcowanie płciowe/inne czynności seksualne z małoletnim poniżej 15 lat (art. 200 § 1 k.k.) .....	25
6. Prezentacja treści pornograficznych (art. 200 § 3 k.k.) .....	26
7. Prezentacja wykonania czynności seksualnych małoletniemu (art. 200 § 4 k.k.) .....	28
8. Promocja i reklama treści pornograficznych (art. 200 § 5 k.k.) .....	31
9. Grooming (art. 200a k.k.) .....	32
10. Kazirodstwo (art. 201 k.k.) .....	36
11. Pornografia (art. 202 k.k.) .....	41
12. Przestępstwa związane z wykorzystywaniem dzieci w prostytucji (art. 203–204 k.k.) .....	47
13. Przedawnienie przestępstw z rozdziału XXV k.k. na szkodę małoletnich .....	53

## Rozdział II

Pokrzywdzony małoletni i jego reprezentacja .....	59
1. Pokrzywdzony przestępstwem w postępowaniu karnym .....	59
1.1. Pojęcie pokrzywdzonego .....	59
1.2. Pozycja pokrzywdzonego – uwagi ogólne .....	63
1.3. Pozycja pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym .....	65
1.4. Pozycja pokrzywdzonego w postępowaniu sądowym .....	67
2. Pokrzywdzony małoletni jako strona postępowania .....	68
3. Pokrzywdzony małoletni jako świadek .....	74

4. Reprezentacja małoletniego pokrzywdzonego przez pełnomocnika oraz reprezentanta dziecka (dawniej kurator reprezentujący dziecko) .....	78
4.1. Profesjonalna reprezentacja małoletniego pokrzywdzonego .....	78
4.2. Reprezentant dziecka (dawniej kurator reprezentujący dziecko) .....	80
4.2.1. Geneza instytucji reprezentanta dziecka .....	80
4.2.2. Przesłanki ustanowienia reprezentanta dziecka .....	83
4.2.3. Wymogi ustawowe wobec kandydata na reprezentanta dziecka .....	88
4.2.4. Ustanowienie reprezentanta dziecka .....	90
4.2.5. Szczególne uprawnienia i obowiązki reprezentanta dziecka .....	94
4.3. Pełnomocnik .....	105
4.3.1. Udział pełnomocnika w postępowaniu karnym .....	105
4.3.2. Procedura ustanowienia lub wyznaczenia pełnomocnika .....	107
4.3.3. Zakres wykonywania roli pełnomocnika .....	109

### Rozdział III

<b>Kontakt z rodzicem dziecka wykorzystywanego seksualnie .....</b>	<b>111</b>
1. Kontakt z rodzicem – zasady ogólne .....	111
2. Kontakt z rodzicem w przypadku pełnomocnictwa .....	116
3. Kontakt z rodzicem w przypadku działania w roli reprezentanta dziecka (uprzednio kuratora) .....	117
4. Kontakt z rodzicem przed przesłuchaniem dziecka .....	120

### Rozdział IV

<b>Kontakt z dzieckiem wykorzystanym seksualnie .....</b>	<b>121</b>
1. Kontakt z dzieckiem – informacje ogólne .....	121
2. Kontakt i rozmowa z dzieckiem wykorzystanym seksualnie .....	126
2.1. Przygotowanie do spotkania z dzieckiem .....	126
2.2. Termin, miejsce oraz zaproszenie dziecka na spotkanie .....	127
2.3. Zasady kontaktu z dzieckiem .....	129
2.4. Rozmowa z dzieckiem .....	132

### Rozdział V

<b>Postępowanie przygotowawcze .....</b>	<b>143</b>
1. Czynności radcy prawnego/adwokata przed wszczęciem postępowania .....	143
1.1. Zawiadomienie .....	143
1.2. Pierwsze czynności w sprawie .....	145
2. Dostęp do akt postępowania przygotowawczego .....	146
3. Wszczęcie postępowania .....	147
4. Zasady ogólne dotyczące postępowania dowodowego .....	151
4.1. Dowody w postępowaniu przygotowawczym – wprowadzenie .....	151
4.2. Wniosek dowodowy .....	153
4.3. Zasady dotyczące udziału w czynnościach dowodowych .....	157
4.4. Udział w przesłuchaniu .....	160
5. Dowody występujące w sprawach o wykorzystywanie seksualne .....	162
5.1. Dowody z przesłuchań świadków .....	162
5.2. Pamiętniki, korespondencja, zdjęcia .....	165

5.3. Filmy/nagrania .....	166
5.4. Dokumentacja „Niebieskie Karty” .....	169
5.5. Opinie biegłych w sprawach z udziałem dzieci .....	171
5.5.1. Uwagi ogólne o opiniach biegłych .....	171
5.5.2. Opinie sądowo-psychologiczne małoletnich świadków .....	174
5.5.3. Opinie biegłych z zakresu medycyny sądowej .....	177
5.5.4. Opinie z zakresu badań DNA .....	182
5.5.5. Opinie seksuologiczne oraz psychologiczno-psychiatryczne sprawcy .....	183
5.5.6. Opinie pozaprocessowe – dokumenty prywatne .....	185
5.5.7. Kryteria oceny opinii biegłego .....	185
6. Przedstawienie zarzutów i środki ochrony małoletniego .....	189
7. Inne możliwości ochrony pokrzywdzonego .....	198
8. Zakończenie postępowania przygotowawczego .....	201
8.1. Zamknięcie śledztwa .....	201
8.2. Umorzenie postępowania .....	202
8.3. Subsidiarny akt oskarżenia .....	205

## Rozdział VI

<b>Przesłuchanie małoletniego</b> .....	209
1. Uwagi ogólne o przesłuchaniu małoletniego .....	209
2. Tryby przesłuchań małoletnich w Kodeksie postępowania karnego .....	210
3. Przed przesłuchaniem .....	213
4. Przesłuchanie w trybie art. 185a i 185c k.p.k. ....	217
4.1. Miejsce przesłuchania .....	217
4.2. Czas i termin przesłuchania .....	222
4.3. Nagrywanie i protokolowanie przebiegu przesłuchania .....	224
4.4. Osoby biorące udział w przesłuchaniu, rola biegłego psychologa .....	226
4.5. Sąd .....	227
4.6. Biegły psycholog .....	228
4.7. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego .....	230
4.8. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 k.p.k. lub osoba pełnoletnia wskazana przez dziecko .....	232
4.9. Inne osoby biorące udział w przesłuchaniu .....	233
5. Przesłuchanie w innych trybach .....	233
5.1. Przesłuchanie w trybie art. 185e k.p.k. ....	233
5.2. Przesłuchanie w trybie art. 177 § 1 k.p.k. ....	235
5.3. Przesłuchanie w trybie art. 316 § 3 k.p.k. ....	240
5.4. Przesłuchanie w trybie art. 177 § 1a i art. 390 § 3 k.p.k. ....	241
6. Ponowne przesłuchanie dziecka .....	243
6.1. Ponowne przesłuchanie dziecka (tryby ochronne) .....	244
6.2. Ponowne przesłuchanie poza trybem ochronnym .....	247
6.3. Stan zdrowia a ponowne przesłuchanie dziecka .....	247
7. Konfrontacja i okazanie .....	249

**Rozdział VII**

<b>Postępowanie sądowe</b> .....	253
1. Rozpoczęcie postępowania sądowego .....	253
1.1. Właściwość sądu .....	253
1.2. Kontrola oskarżenia i zwrot sprawy do prokuratury w celu usunięcia istotnych braków postępowania przygotowawczego .....	255
2. Konsensualne metody zakończenia postępowania a małoletni pokrzywdzony .....	257
3. Świadkowie w postępowaniu sądowym .....	264
3.1. Przesłuchanie świadka na rozprawie .....	264
3.2. Odstępstwa od bezpośredniego przesłuchania świadka na rozprawie .....	267
3.3. Przebieg przesłuchania świadka .....	269
4. Biegli w postępowaniu sądowym .....	273
5. Ochrona małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu sądowym .....	276
6. Głosy końcowe stron .....	278
6.1. Uwagi ogólne .....	278
6.2. Wymiar kary .....	278
6.3. Środki karne .....	279
6.4. Środki zabezpieczające .....	282
7. Postępowanie odwoławcze .....	285

**Rozdział VIII**

<b>Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób reprezentujących małoletnich pokrzywdzonych</b> .....	295
1. Specyfika spraw karnych dotyczących przestępstw seksualnych .....	295
2. Techniki doskonalenia pracy osób reprezentujących wykorzystane seksualnie dzieci .....	297
2.1. Informacje ogólne .....	297
2.2. Superwizja .....	298
2.3. Mindfulness .....	299
2.4. Wsparcie koleżeńskie .....	300
<b>Bibliografia</b> .....	303
<b>Wykaz orzeczeń</b> .....	315

## WSTĘP

Oddajemy w Państwa ręce metodykę pracy w sprawach dzieci wykorzystywanych seksualnie. Sprawy karne dotyczące czynów o charakterze seksualnym na szkodę małoletnich wymagają szczególnego podejścia. Do ich profesjonalnego prowadzenia nie wystarczy znajomość przepisów i najnowszego orzecznictwa. Konieczne jest też bardzo dobre zrozumienie potrzeb dziecka, umiejętność rozmowy z nim oraz jego rodzicami/opiekunami. Książka jest efektem doświadczeń zdobytych w sprawach naszych małych klientów. Jest też przejawem naszego zaangażowania w ochronę praw dzieci. Mamy nadzieję, że przyczyni się do skuteczniejszej reprezentacji dzieci w tych trudnych sprawach.

Szanujemy wzajemnie swoje poglądy, ale nie zawsze się ze sobą zgadzamy. Dlatego poglądy przedstawione w poszczególnych częściach nie odzwierciedlają zdania pozostałych współauterek.

*Autorki*



## Rozdział I

# PRZESTĘPSTWA ZWIĄZANE Z WYKORZYSTYWANIEM SEKSUALNYM (ROZDZIAŁ XXV KODEKSU KARNEGO)

## 1. Uwagi ogólne

Przestępstwa zawarte w rozdziale XXV k.k. wyznaczają zakres ochrony w obszarze wolności seksualnej i obyczajności. Wolność seksualna to prawo do samostanowienia, czyli podejmowania decyzji w obszarze życia seksualnego. Sfera decyzji we wskazanym obszarze powinna być wolna od jakichkolwiek zamachów i nacisków. Z kolei ochrona obyczajności w obszarze życia seksualnego polega na uznaniu istnienia norm obyczajowych w tym obszarze i wyznaczaniu standardu postępowania korzystnego z punktu widzenia życia społecznego. Wskazany standard ochrony dotyczy również dzieci jako podmiotów, które z uwagi na wiek i niedojrzałość wymagają szczególnej ochrony prawnej, oraz osób należących do tzw. grup szczególnie wrażliwych, które z uwagi na stan zdrowia, niepełnosprawność, poziom rozwoju potrzebują szerszej ochrony prawnej. Przestępstwa zawarte w rozdziale XXV k.k., w zakresie dotyczącym małoletnich, wyznaczają standard ochrony w obszarze prawidłowego rozwoju psychoseksualnego dzieci i młodzieży. Nieprawidłowe, społecznie nieakceptowane formy kontaktów z dzieckiem mogą zaburzać jego rozwój psychoseksualny, negatywnie wpływać na percepcję własnego ciała, zachęcać do zachowań odbiegających od normy<sup>1</sup>.

## 2. Zgwałcenie (art. 197 k.k.)

Artykuł 197 k.k. penalizuje doprowadzenie osoby do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej poprzez przemoc, groźbę bezprawną albo podstęp. Do przestępstwa zgwałcenia dochodzi, gdy sprawca doprowadza osobę pokrzywdzoną

---

<sup>1</sup> Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, VII kadencja, druk sejm. nr 2016, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2016>, s. 3–4.

do stosunku seksualnego lub innej czynności seksualnej z użyciem przemocy, groźby, podstępę, czyli narusza wolność seksualną osoby pokrzywdzonej. W doktrynie wskazuje się, że treścią tej wolności jest prawo człowieka do dysponowania swoim ciałem w sferze życia seksualnego. Prawo to obejmuje wybór partnera, czasu, miejsca i formy kontaktu seksualnego. Realizacja prawa do dysponowania swoim ciałem w sferze życia seksualnego jest możliwa, gdy kontakt seksualny jest wolny od przemocy, groźby i podstępę, tj. nie dochodzi do niego w jakikolwiek sposób wbrew woli osoby pokrzywdzonej<sup>2</sup>.

**Przemoc** to użycie siły w celu przełamania oporu osoby pokrzywdzonej. Przemoc może przybierać różne formy. Definiując przemoc fizyczną, warto odwołać się do wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 3.08.2021 r., w którym wskazano, że przemoc to każde użycie siły fizycznej. Oddziaływanie środkami fizycznymi może polegać na: przytrzymaniu, skrępowaniu, związaniu, uderzeniu, biciu, które w przypadku zgwałcenia ma nie dopuścić do oporu osoby pokrzywdzonej lub doprowadzić do przełamania jej oporu i wymuszenia określonych czynności seksualnych, których osoba pokrzywdzona nie aprobę. Do uznania czynu za zgwałcenie nie jest wymagane, aby sprawca niepręwanie stosował przemoc wobec osoby pokrzywdzonej bądź jej groził. Wystarczy, że to uczyni na wstępę i tym samym uniemożliwi opór lub go przełamie, lub też spowoduje, że osoba pokrzywdzona uzna dalszy opór za daremny lub wręcz groźny dla niej z uwagi na możliwość poniesienia dalej idących szkód niż wynikające z samego zgwałcenia<sup>3</sup>.

Opór osoby pokrzywdzonej należy rozumieć jako brak zgody na zachowanie sprawcy. W orzecznictwie wskazuje się, że opór osoby pokrzywdzonej nie musi polegać na fizycznym przeciwstawianiu się użytym przez sprawcę środkom zmuszania i w zależności od sytuacji jego uzewnętrznienie dostrzegane dla sprawcy może sprowadzać się do innych form, np. płaczu, ustnych wypowiedzi, szarpania czy prób wzywania pomocy<sup>4</sup>.

**Podstęp** jest definiowany jako podjęcie przez sprawcę zachowań mających na celu wprowadzenie osoby pokrzywdzonej w błąd, wyzyskanie takiego błędu lub podjęcie zabiegów nakierowanych na wyeliminowanie oporu osoby pokrzywdzonej lub możliwości wyrażenia woli w sposób świadomy. Istota podstępę polega na tym, że sprawca doprowadza do sytuacji, w której osoba pokrzywdzona opiera swój proces decyzyjny na fałszywych przesłankach, nie mając pełnej świadomości co do zaistniałych okoliczności<sup>5</sup>. W orzecznictwie wskazuje się, że podstęp jako znamię przępstwa zgwałcenia, w odróżnieniu od przemocy lub groźby bezprawnej, nie jest oparty na zastosowaniu przymusu zmierzającego do przełamania oporu w przedmiocie podjęcia czynności seksualnej, ale opiera się na wprowadzeniu w błąd lub wykorzystaniu błędu osoby

<sup>2</sup> S. Hyps [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grzęskowiak, K. Wiak, Warszawa 2021, s. 1177.

<sup>3</sup> Wyrok SA w Łodzi z 3.08.2021 r., II AKa 130/21, LEX nr 3490633.

<sup>4</sup> Wyrok SA w Katowicach z 8.04.2009 r., II AKa 72/09, LEX nr 519644.

<sup>5</sup> S. Hyps [w:] *Kodeks karny...*, red. A. Grzęskowiak, K. Wiak, s. 1179.

pokrzywdzonej umożliwiającego nawiązanie z nią kontaktu seksualnego<sup>6</sup>. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 28.10.2020 r. podkreślił, że w doktrynie zostało uznane szerokie ujęcie podstępu na gruncie przestępstwa zgwałcenia. Zgodnie z tym ujęciem podstępem jest zarówno wywołanie lub wykorzystanie błędu osoby pokrzywdzonej odnośnie do istotnych przesłanek motywacyjnych stanowiących podstawę decyzji co do zaangażowania seksualnego (tzw. ujęcie wąskie), jak i poprzedzone wprowadzeniem w błąd lub wykorzystaniem błędu osoby pokrzywdzonej doprowadzenie jej do stanu wykluczającego swobodną autodeterminację seksualną z uwagi na wyłączenie aparatu decyzyjnego albo ruchowego (tzw. ujęcie szerokie)<sup>7</sup>. Za podstępne uznaje się zachowania mogące prowadzić do podjęcia przez osobę pokrzywdzoną samodzielnej decyzji co do nawiązania kontaktu seksualnego, ale decyzja ta nie może być uznana za ważną prawnie zgodę na czynność seksualną ze strony dysponenta dobra. Istotny z punktu widzenia art. 197 k.k. błąd co do motywów decyzji o zadysponowaniu wolnością seksualną skutkuje tym, że dysponent dobra nie ma świadomości wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla jej podjęcia<sup>8</sup>. Przykładem podstępu może być podanie osobie pokrzywdzonej substancji psychoaktywnych ograniczających lub wyłączających zdolność tej osoby do okazania oporu. W orzecznictwie podkreśla się, że dla przyjęcia, iż sprawca doprowadził podstępem osobę pokrzywdzoną do obcowania płciowego, nie jest konieczne, by pod wpływem podanych jej podstępnie substancji osoba pokrzywdzona straciła świadomość. Wystarczające jest stwierdzenie, że osoba pokrzywdzona pod wpływem podanych jej środków zgodziła się na czynność seksualną, na którą w normalnych warunkach, tj. gdyby nie pozostawała w stanie odurzenia, nie wyraziłaby zgody<sup>9</sup>.

Pojęcie **groźby bezprawnej** należy rozumieć zgodnie z definicją sformułowaną w art. 115 § 15 k.k. Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190 k.k., jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jak również groźba rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej. Nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem lub zachowaniem zagrożonym administracyjną karą pieniężną. W doktrynie podkreśla się, że groźba bezprawna to forma przymusu psychicznego. Celem groźby jest uzyskanie wpływu na osobę pokrzywdzoną, wywołanie postawy uległości wobec zachowań sprawcy sprzecznych z wolą osoby pokrzywdzonej. Groźba służy sprawcy jako sposób na przełamanie oporu osoby pokrzywdzonej<sup>10</sup>.

<sup>6</sup> Wyrok SA w Poznaniu z 28.10.2020 r., II AKa 7/20, LEX nr 3269962.

<sup>7</sup> Wyrok SA w Poznaniu z 28.10.2020 r., II AKa 7/20, LEX nr 3269962.

<sup>8</sup> Wyrok SA w Poznaniu z 28.10.2020 r., II AKa 7/20, LEX nr 3269962.

<sup>9</sup> Postanowienie SN z 9.04.2021 r., V KK 87/21, LEX nr 3160008.

<sup>10</sup> V. Konarska-Wrzosek [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2020, art. 197.

Podkreślenia wymaga, że w przypadku małoletniego pokrzywdzonego nawet mało intensywne formy przemocy mogą wyczerpywać znamiona zgwałcenia. Dla zaistnienia zgwałcenia wystarczający jest jakikolwiek widoczny sprzeciw osoby pokrzywdzonej wskazujący na brak jej woli do podjęcia współżycia<sup>11</sup>. Natężenie przemocy może pociągać za sobą różny stopień dolegliwości dla pokrzywdzonego, co z kolei rzutuje na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu sprawcy<sup>12</sup>. Ponadto, uwzględniając szczególną sytuację małoletnich, żeby zakwalifikować dane zdarzenie jako zgwałcenie, zachowania przemocowe czy groźby nie muszą odbywać się w tym samym czasie, co czyn zgwałcenia. Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 4.02.2021 r. wskazał, że w rozpatrywanym stanie faktycznym stosowana wobec małoletniego (6-letniego chłopca) przemoc fizyczna i groźby były stałym elementem życia chłopca, przesłanki przemocy i groźby zostały wypełnione w momencie zgwałcenia, ponieważ chłopiec był bezwzględnie podporządkowany ojcu<sup>13</sup>. W rozpatrywanym stanie faktycznym małoletni wskazywał, że „tata kazał mi się rozbierać, nie bił mnie wtedy. Zdarzało się to wtedy gdy mama wychodziła z braćmi na spacer kiedy nie było nikogo w domu. Tata kazał i ja to robiłem” oraz „Były na pewno takie sytuacje, że tata kazał mi coś jeszcze robić. Tato dotykał mnie w miejsca intymne i kazał też siebie dotykać po intymnych częściach ciała. Zgadzałem się na to przy tych zdarzeniach tata mnie nigdy nie uderzył na pewno. Tata mówił, że mnie zabije jak nie zrobię jakiejś sprawy na dworze (...). Bałem się taty zarówno jak był trzeźwy jak i po alkoholu. Raczej nie zdarzało się mi żebym powiedział tacie, że czegoś nie zrobię. Tata kazał i ja robiłem co kazał”. „Obawiałem się, że jeżeli nie dotknę taty w miejsca intymne, to dostanę. Bałem się go, ale mnie nigdy nie uderzył wtedy. Robiłem to co kazał”<sup>14</sup>. Sąd uznał, że wypowiedzi małoletniego pokrzywdzonego świadczą o jego bezwarunkowym podporządkowaniu ojcu, nakaz taty nie mógł spotkać się z jakimkolwiek sprzeciwem. Treść wskazanych fragmentów, przy uwzględnieniu specyfiki zeznań składanych przez dziecko i jego tendencji do unikania obciążania najbliższej osoby, wskazuje bez wątpienia na sposób zachowania wobec niego przez oskarżonego i wykorzystywanie ciągłego stanu zagrożenia pobiciem i innymi dolegliwościami, jakie w dziecku wzbudzał i jakich dziecko od niego doznawało<sup>15</sup>.

**Obcowanie płciowe** to stosunek płciowy, a także każda inna czynność stanowiąca jego surogaty, które obiektywnie zbliżone są do poziomu intymności towarzyszącego stosunkowi seksualnemu. Za tego rodzaju surogaty uznaje się m.in. stosunki oralne i analne. **Inna czynność seksualna** to zachowanie związane z szeroko rozumianym życiem seksualnym człowieka, polegające na kontakcie cielesnym sprawcy z osobą pokrzywdzoną lub mające charakter seksualny i polegające na psychicznym zaangażowaniu osoby pokrzywdzonej. Zgodnie z utrwalonym już w orzecznictwie poglądem pod pojęciem „innej czynności seksualnej” użytym w dyspozycji art. 197 § 2 k.k. kryje

<sup>11</sup> Wyrok SA we Wrocławiu z 24.09.2021 r., II AKa 54/21, LEX nr 3451962.

<sup>12</sup> Wyrok SA we Wrocławiu z 15.10.2020 r., II AKa 207/20, LEX nr 3455136.

<sup>13</sup> Wyrok SA w Lublinie z 4.02.2021 r., II AKa 233/20, LEX nr 3371198.

<sup>14</sup> Wyrok SA w Lublinie z 4.02.2021 r., II AKa 233/20, LEX nr 3371198.

<sup>15</sup> Wyrok SA w Lublinie z 4.02.2021 r., II AKa 233/20, LEX nr 3371198.

się takie zachowanie, niemieszczące się w pojęciu „obcowania płciowego”, które związane jest z szeroko rozumianym życiem płciowym człowieka, polegające na kontakcie cielesnym sprawcy z pokrzywdzonym lub przynajmniej na cielesnym i mającym charakter seksualny zaangażowaniu osoby pokrzywdzonej, co obejmuje m.in. i takie sytuacje, w których sprawca, zmierzając do pobudzenia lub zaspokojenia swojego popędu, np. dotyka narządów płciowych pokrzywdzonego (choćby przez bieliznę lub odzież)<sup>16</sup>.

Fizyczne zaangażowanie może polegać na dotykaniu przez sprawcę narządów płciowych osoby pokrzywdzonej, zmuszaniu jej do dotykania własnych narządów płciowych lub osoby trzeciej. Psychiczne zaangażowanie może polegać na zachowaniu wobec osoby pokrzywdzonej niezwiązanym z kontaktem cielesnym, np. zmuszanie do obnażania się, masturbacji. W doktrynie podkreśla się, że zachowanie w postaci psychicznego zaangażowania może zostać uznane za inną czynność seksualną, gdy to zachowanie wiąże się z formą zaspokojenia lub popędu seksualnego sprawcy takiego zachowania. Z drugiej jednak strony, w orzecznictwie można znaleźć odmienne stanowiska. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z 11.05.2021 r. wskazał, że pogląd polegający na tym, że zachowaniu sprawcy czynu z art. 197 § 2 k.k. musi towarzyszyć chęć zaspokojenia swojego popędu płciowego, nie zasługuje na akceptację. Przeciwnie, znamię „inna czynność seksualna”<sup>17</sup> wymaga jedynie, aby podjęte zachowanie, które nie mieści się w obcowaniu płciowym, było związane z szeroko rozumianym życiem płciowym człowieka, polegającym na kontakcie cielesnym sprawcy z pokrzywdzonym lub przynajmniej na cielesnym i mającym seksualny charakter zaangażowaniu osoby pokrzywdzonej. W żaden sposób ustawodawca nie zaznaczył w tym przepisie, aby czynność seksualna miała być podejmowana z motywacji seksualnej. Sama czynność powinna obiektywnie mieć charakter seksualny<sup>18</sup>.

Szczególne okrucieństwo nie zawsze musi przejawiać się w brutalności działania czy też zadawaniu silnego bólu fizycznego. Okrucieństwo, o którym mowa w art. 197 § 4 k.k., może przejawiać się także w zadaniu szczególnie dotkliwych cierpień psychicznych, mimo że nie towarzyszą temu wyjątkowo brutalne sposoby działania<sup>19</sup>.

W art. 197 § 3, 4 i 5 k.k. przewidziano następujące typy kwalifikowane zgwałcenia:

- 1) zgwałcenie zbiorowe (art. 197 § 3 pkt 1 k.k.);
- 2) zgwałcenie wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry (art. 197 § 3 pkt 3 k.k.);
- 3) zgwałcenie poprzez posłużenie się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działając w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu (art. 197 § 3 pkt 4 k.k.);

<sup>16</sup> Wyrok SA w Łodzi z 5.03.2019 r., II AKa 217/18, LEX nr 3213585.

<sup>17</sup> Wyrok SA we Wrocławiu z 11.05.2021 r., II AKa 102/20, LEX nr 3490326.

<sup>18</sup> Wyrok SA we Wrocławiu z 11.05.2021 r., II AKa 102/20, LEX nr 3490326.

<sup>19</sup> Wyrok SA we Wrocławiu z 11.04.2007 r., II AKa 89/07, LEX nr 301467.

Reprezentacja małoletnich pokrzywdzonych przestępstwami seksualnymi jest poważnym wyzwaniem dla profesjonalnych pełnomocników. Wymaga zarówno wiedzy prawniczej, jak i umiejętności nawiązania kontaktu z dzieckiem i jego rodzicem.

Z publikacji Czytelnik dowie się w szczególności, jakie są zasady reprezentowania małoletnich pokrzywdzonych czynami seksualnymi w postępowaniu karnym, z uwzględnieniem różnych ról, które mogą odgrywać radca prawny i adwokat (pełnomocnik, reprezentant dziecka, dawniej: kurator reprezentujący dziecko). Opracowanie zawiera również wyczerpujące omówienie prawnych możliwości działania w postępowaniu sądowym tak, by zapewnić maksymalną ochronę małoletniemu pokrzywdzonemu.

Prawnicy znajdą tu odpowiedzi na najczęściej występujące w tego typu sprawach pytania praktyczne. Książka bazuje na doświadczeniach procesowych autorek i uwzględnia aktywność radcy prawnego i adwokata zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym.

**Olga Trocha** – radca prawny; specjalistka ds. ochrony dzieci w Biurze UNICEF ds. Reagowania na Potrzeby Uchodźców w Polsce; doświadczenie zawodowe zdobywała w organizacjach pozarządowych (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej), w prokuraturze oraz kancelariach radcowskich; koordynowała badania aktowe dotyczące udziału dzieci w procedurach sądowych oraz działania rzecznicze na rzecz poprawy sytuacji dzieci podczas przesłuchania, prowadziła szkolenia dla różnych grup zawodowych, w tym radców prawnych i aplikantów OIRP w Warszawie; autorka publikacji na temat udziału dzieci w postępowaniu karnym i rodzicielstwa zastępczego.

**Monika Horna-Cieślak** – adwokatka; działaczka społeczna; od grudnia 2023 r. pełni urząd Rzecznika Praw Dziecka; w działalności na rzecz dzieci podejmuje bardzo szerokie działania m.in. legislacyjne, szkoleniowe, koordynuje projekty edukacyjne oraz badawcze; tutorka programu HELP Rady Europy; była członkini Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej, w latach 2020–2022 przewodnicząca Sekcji Praw Dziecka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie; autorka publikacji i badań na temat udziału osób najmłodszych w procedurach prawnych, współautorka tzw. „ustawy Kamilka z Częstochowy” oraz innych aktów prawnych dotyczących ochrony małoletnich.

**Paulina Masłowska** – radca prawny; specjalistka w zakresie praw dziecka, prawa karnego i rodzinnego; specjalizuje się w pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwami, występuje w roli reprezentanta dziecka, współpracuje z organizacjami pozarządowymi, których misją jest ochrona dzieci przed krzywdzeniem, przeciwdziałanie przemocy, wspieranie rodzicielstwa zastępczego (m.in. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę); autorka publikacji dotyczących prawnej ochrony małoletnich, programów szkoleniowych na temat interwencji na rzecz dziecka krzywdzonego oraz wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom.



9788383582030 W01P01

Kup e-book i czytaj  
w aplikacji Smarteca

ISBN 978-83-8358-203-0



9 788383 582030

#### ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545  
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL  
WWW.PROFINFO.PL



CENA 189 ZŁ (W TYM 5% VAT)